

GEDENKSTÄTTE

FÜR DIE OPFER DES KZ
LANGENSTEIN-ZWIEBERGE

STIFTUNG
GEDENKSTÄTTEN
SACHSEN-ANHALT

We beginnen onze terugblik op het jaar 2024 met het herdenken van degenen die zijn overleden: **Ivan Ivanji** stierf op 9 mei 2024 in Weimar; hij werd bevrijd in Langenstein-Zwieberge, nadat hij de kampen Auschwitz, Buchenwald en Niederorschel al had overleefd.

Germaine Baud en **Janine Bertrand**, de weduwen van de overlevenden Claude Baud en Louis Bertrand, zijn dit jaar ook overleden, net als **Marie-Thérèse Chaumont** en **Lien Broekmaat**, dochters van Jean-Baptiste Durand en Hermanus Broekmaat, die omkwamen in Zwieberge. In Langenstein overleden **Siegfried Schwalbe**, stichtend lid van de Förderverein (vriendenvereniging), en **Sandra Prosowski**, een van de jarenlange gastvrouwen van de samenkomsten in Langensteinse families tijdens de Ontmoetingsdagen. **Wilhelm Rimpau**, een andere medeoprichter van de vereniging, overleed in Berlijn. Herdenken wij hen met een moment van stilte.

Geachte dames en heren, Lieve vriendinnen en vrienden,

In april 2024 nam de rechtbank in Magdeburg een beslissing die vooral gevolgen had voor de Gedenkstätte. De vordering van Global Projekt Management (GPM) Projekt 58 UG tegen de uitoefening van het voorkeepsrecht door de deelstaat Saksen-Anhalt werd toegekend. Als gevolg hiervan is GPM GmbH nu eigenaar van het gehele tunnelsysteem, met inbegrip van het deel dat wordt aangeduid als de “oude tunnel” die niet of slechts in beperkte mate werd aangepast door de NVA (Nationale Volksarmee van de DDR). De Gedenkstätte kan tot nader order het deel dat de afgelopen jaren toegankelijk was, gebruiken voor educatieve doeleinden. De geplande realisatie van de rondleiding door de tunnel, waar de overlevenden jaren geleden om hebben gevraagd en die ook vanuit het oogpunt van herdenkingseducatie erg belangrijk is, is daarom momenteel niet mogelijk. Deze situatie heeft ook gevolgen voor de algemene ontwikkeling van de Gedenkstätte.

© Gedenkstätte Langenstein-Zwieberge

De Ontmoetingsdagen vonden begin april plaats, nog voor de uitspraak van de rechtbank, met de belangrijkste herdenkingsbijeenkomst bij de ingang van de “Reichsbahnstollen”. De deelnemers uitten hun bezorgdheid over de nog onopgeloste toekomst van het tunnelsysteem. De groep van de 2e generatie plaatste een spandoek met hun vorderingen. Deze blijven relevant, zelfs na de uitspraak. Ondertussen hebben regionale, nationale en internationale media zich over de kwestie gebogen.

De groep van de 2e generatie besprak de tunnel ook op haar bijeenkomst in november. De eigenaar heeft sindsdien duidelijk gemaakt dat hij vasthoudt aan zijn plannen. Het belangrijkste aanspreekpunt voor de groep, gesteund door de sponsorvereniging, is daarom de regering van de deelstaat Saksen-Anhalt. De eigenaar en de deelstaat zijn in gesprek, net als de deelstaat, de Stichting Gedenkstätten Sachsen-Anhalt, Förderverein en de groep van de 2e generatie. Hoe het verder zal gaan is onzeker.

© Gedenkstätte Langenstein-Zwieberge

© Gedenkstätte Langenstein-Zwieberge

© Gedenkstätte Langenstein-Zwieberge

Een grote uitdaging dit jaar bleek het onderhoud van het voormalige gevangenkamp. Er moesten 126 dode en zieke bomen worden geveld om bezoekers en restanten van de gebouwen te beschermen en om te voorkomen dat het terrein zou worden gesloten. Sommige bomen werden geveld rond "Barak 13", omdat het gevaar bestond dat ze erop zouden vallen. "Barak 13" werd in 1992 geplaatst op het terrein van de Gedenkstätte. Hoewel de vermeende herkomst uit het kamp niet kan worden bewezen, kan het een indruk geven van de barakken die in het kamp stonden. Het dak werd dit jaar gerepareerd. De volgende stap is het behoud van de nog bestaande bouw.

In de zomer voltooiden de restaurateurs Knüpfer en Marko de meerjarige conservering van de overblijfselen van de kampkeuken, de hoofdziekenboeg en een sanitair-gebouw. Met zorgvuldig, nauwkeurig en gedetailleerd werk hebben ze zo de verdere achteruitgang van deze laatste materiële herinneringen aan het gevangenkamp een halt toegeroepen.

Hauptkrankenrevier 2022 & 2024
© Gedenkstätte Langenstein-Zwieberge

© Gedenkstätte Langenstein-Zwieberge

Met de steun van de vrijwillige brandweer en de welzijnsorganisatie Diakonie Halberstadt, konden we ook onze inspanningen voortzetten om overwoekerde delen van het terrein weer zichtbaar te maken. In de loop van het jaar kregen we ook actieve hulp bij het onderhoud van het terrein van schoolkinderen en leerlingen uit Leipzig, Quedlinburg en Belfort. In een samenwerkingsproject met het VHS-Bildungswerk Blankenburg en het Centre EPIDE Belfort repareerden jongeren uit de Harz en het Territoire de Belfort beschadigde bankjes. Het project vond plaats als onderdeel van het partnerschap tussen de districten, dat ooit werd geïnitieerd door overlevende Louis Bertrand. Onze speciale dank gaat uit naar hen allemaal. Zonder deze steun zou de Gedenkstätte nauwelijks in staat zijn toegankelijk te blijven voor bezoekers.

De onthulling van de 150 naamplaten bij het zuidelijke massagraf op 9 november was een buitengewoon belangrijke gebeurtenis. Het ontwerp is gebaseerd op de 761 gietijzeren naamplaten die al bij de noordelijke massagraven waren geplaatst. Zelfs na de bevrijding stierven gevangenen in het kamp door ondervoeding, uitputting en ziekte. Ze werden begraven in het midden van het kamp, samen met de lichamen van talrijke gevangenen die in de dagen voor de bevrijding waren gestorven, maar nog niet waren begraven. Dit zuidelijke massagraf, dat in april 1945 werd aangelegd, werd hun laatste rustplaats. Met de plaatsing van de gedenkplaten wordt dit jaar een voorlopig einde gemaakt aan een project dat in de jaren 2000 door de Gedenkstätte en de Förderverein werd gestart om de doden hun naam terug te geven.

© Gedenkstätte Langenstein-Zwieberge

© Gedenkstätte Langenstein-Zwieberge

1445 leerlingen werden dit jaar pedagogisch begeleid. Vergeleken met vorig jaar is dit een stijging van 15%. Er waren ook projecten over een langere periode. Zo hebben jongeren van verschillende schoolvormen drie maanden samen onderzoek gedaan, nagedacht, geschreven en geacteerd over het onderwerp “Geweld in het concentratiekamp Langenstein-Zwieberge” en een encensering ontwikkeld als artistieke en creatieve vertaling van dit debat, die op 7 april, op de 79e herdenkingsdag van de bevrijding, aan het publiek werd gepresenteerd. Het thema werd de jongeren aangereikt door de groep van de 2e generatie.

Een ander project was de 3e editie van “Beeldtaal – Fotografie en Woorden”. Twee dagen lang richtten jongeren uit de Harz zich op het lot van gevangenen en verkenden het voormalige kampterrein vanuit verschillende invalshoeken. Ze legden ontroerende momenten vast op foto's, vonden woorden om hun persoonlijke opvattingen uit te drukken en creëerden woord- en beeldcomposities die op 2 november als tentoonstelling geopend werd. Beide projecten kwamen tot stand in samenwerking met de overkoepelende organisatie Reichenstrasse e.V. en de laatste ook met de regionale coördinatie van het Harz-district “School zonder Racisme – School met Moed”.

De buitengewone tentoonstelling “Auschwitz. Herinneren en Leren”, die van augustus tot oktober 2024 op de Gedenkstätte te zien was, volgde een soortgelijke aanpak en kwam voort uit herdenkingsreizen van leerlingen uit Halle (Saale). De verhalen van de twee concentratiekampen zijn nauw met elkaar verweven, want in februari 1945 werden meer dan 1.000 gevangenen van Auschwitz naar Langenstein gebracht.

© Gedenkstätte Langenstein-Zwieberge

© Gedenkstätte Langenstein-Zwieberge

© soziokulturelles Zentrum ZORA

Georges Petit was in 2019 de laatste overlevende van het kamp Langenstein-Zwieberge die de Gedenkstätte bezocht. Dit jaar ontvingen we Andrei Ivanovich Moiseyenko, die Buchenwald en het nevenkamp Wansleben overleefde. De virtuele bijeenkomst in het Gleimhaus, waaraan hij deelnam vanuit zijn woonplaats Minsk, werd in mei gevolgd door een discussie met tijdgetuigen in het sociaal-cultureel centrum Zora. We willen onze partners bedanken voor het mogelijk maken van deze ontmoetingen.

De Ontmoetingsdagen zullen in **2025** plaatsvinden van **3 t/m 7 april**. Ze worden georganiseerd door de Gedenkstätte in samenwerking met de Förderverein. De centrale herdenkingsbijeenkomst zal plaatsvinden op zondag 6 april. Omdat we een langere organisatorische aanlooptijd nodig hebben dan in voorgaande jaren, zijn de uitnodigingen al verstuurd. Inschrijven is echter nog steeds mogelijk en dient uiterlijk **12 januari 2025** te gebeuren.

We wensen u fijne feestdagen en al het goede voor het nieuwe jaar. Vorig jaar wensten we al dat de wereld vrediger zou worden in het komende jaar. Helaas is deze wens nog relevanter voor het jaar 2025.

Uw team van de Gedenkstätte

© Gedenkstätte Langenstein-Zwieberge
Foto: Tina Held

Leo Fedke S. Duff J. Henze Inke Abram-Schmidt Aldo Krügel